

1958 - året med den nukleare strid

1958 - året med den nukleare strid

Masseprotest i Hansestaden mod atomoprustning af Bundeswehr

For borgmester Max Brauer (SPD) var det "det største politiske møde, jeg nogensinde har oplevet i min lange karriere"., da langt over 100.000 mennesker sent om eftermiddagen den 17. april 1958 samledes på Rathausmarkt og i de omkringliggende gader til en masseprotest mod sikkerhedspolitikken af den føderale regering.

De fleste af byens offentlige transportmidler stod stille i næsten en time. Sammenslutningen "Kampf dem Atomtod" (Kamp mod Atomdøden) i Hamborg havde indkaldt til demonstrationen. Men Brauer var den drivende kraft. Protesten var rettet mod den beslutning, som forbundsregeringen under kansler Konrad Adenauer (CDU) havde truffet, og som var godkendt af Forbundsagen, om at acceptere atomare våbensystemer til de tyske væbnede styrker, hvis den strategiske Konzeption af NATO krævede dette.

Adenauer vandt den 15. September 1957 forbundsvalget i en triumferende størrelse for CDU/CSU, og sikkerhedspolitikken spillede en stor rolle i denne sammenhæng. Samtidig havde denne kurs imidlertid ført til massive bekymringer i venstrefløjen af offentligheden.

I fagforeningerne drøftede man faglige aktioner, helt op til en generalstrejke.

Næsten tusind læger i hansestaden havde underskrevet en protest. 18 tyske atomfysikere, heriblandt Werner Heisenberg, Max Born, Otto Hahn og Max von Laue var blandt dem, der advarede offentligheden mod atomoprustning af Bundeswehr og bagatelliseringen af taktiske atomvåben.

Blandt de fremtrædende personligheder der havde tilsluttet sig disse protester, var bl.a. lægen, teologen og musikeren Albert Schweitzer og nationaløkonomen Alfred Weber.

Alt dette var kun den Spidsen af et isbjerg af bekymring og ængstelse blandt mange mennesker. Den vesttyske offentlighed var stærkt sensibiliseret. Brauer havde forgæves forsøgt at få Albert Schweitzer til at deltage i demonstrationen foran rådhuset. Nu råbte han til folkemængden: "Hamborg kan og må ikke tie stille, når det drejer sig om spørgsmål om liv og død".

Derefter citerede han fra et brev fra Adenauer, som var ankommet til rådhuset kort før rallyets start: "På kabinetsmødet den 14. april bekræftede forbundsregeringen endnu en gang sin tidligere politik om, at atomvåben skal afskaffes blandt alle folkeslag gennem kontrolleret nedrustning. Det er den eneste lovende måde at eliminere atomdøden på ... Unilaterale fremskridt på nedrustningsområdet vil sandsynligvis gøre bestræbelserne på at fjerne atomdøden forgæves. Efter en omhyggelig juridisk undersøgelse har forbundsregeringen fastslået, at gennemførelsen af parlamentsgruppernes hensigt om at iværksætte folkeafstemninger om atomspørgsmålet er i strid med grundloven. Jeg har den ære at underrette Dem om denne beslutning fra forbundsregeringen."

Publikum reagerede med fløjter og sang, og Brauer udbrød: "Vi undergraver ikke demokratiet, vi vil redde det! "Han tilføjede det retoriske spørgsmål: "I et demokrati har folk i lyset af sådanne uhyrlige beslutninger ret til at udtale sig eller ej?" Svaret fra publikum var et rungende "Ja!" På det tidspunkt havde parlamentet et lovforslag fra Senatet, "Loven om folkeafstemning om atomvåben", liggende foran sig. Ifølge dette lovforslag skulle de stemmeberettigede til Bürgerschaft udtale sig om tre spørgsmål:

1. Er De for at udstyre den tyske væbnede styrker med atomvåben?
2. Er du for oplagring af atomvåben på Forbundsrepublikkens område?
3. Er De for oprettelsen af opsendelsesbaser for atommissiler på Forbundsrepublikkens område?

Få dage senere, den 26. april, modtog borgmesteren igen post fra Bonn.

Nu fulgte forbundskansleren op med en omfattende juridisk udtalelse fra forbundsministeriet for indenrigsanliggender og forbundsjustitsministeriet og bad om "oplysninger". Resultatet af ekspertudtalelsen var utvetydigt: folkeafstemninger som den, som Senatet gennemførte, var forfatningsstridige.

Brauer lod sig ikke imponere.

Adenauer lod det ikke blive ved denne retsanvisning. Den 5. maj sendte han borgmesteren en forfatningsmæssig krigserklæring pr. anbefalet brev. Den planlagte folkeafstemning i Hamborg var et "forsøg på at påvirke Forbundsdagen og forbundsregeringen på en utilladelig måde". Forsvar og udenrigsanliggender var udelukkende et anliggende for Forbundet. Adenauer meddelte, at forbundsregeringen ville appellere til Forbundsforfatningsdomstolen, hvis loven om folkeafstemningen i Hamborg blev vedtaget og bekendtgjort.

Borgmesteren var endnu en gang fast besluttet. Loven blev vedtaget mod CDU's stemmer med absolut flertal af SPD og stemmerne af FDP og officielt proklameret den 9. maj 1958.

Folkeafstemningen skulle finde sted den 8. juni.

Forbundsregeringen anmodede straks forbundsforfatningsdomstolen om at erklære denne og en lignende lov i Bremen for forfatningsstridig og forbyde folkeafstemningerne i de to bystater ved hjælp af foreløbige påbud.

De blev udstedt den 27. maj. Den 8. og 9. juli behandlede den øverste domstol hovedsagen, og den 30. juli 1958 blev dommen afsagt: Forbundsregeringen vandt over hele linjen, og dens anmodninger blev imødekommet fuldt ud. Brauer var i New York på det tidspunkt, og udenrigsanliggender var udelukkende et anliggende for Forbundet. Adenauer meddelte, at forbundsregeringen ville appellere til Forbundsforfatningsdomstolen, hvis loven om folkeafstemningen i Hamborg blev vedtaget og bekendtgjort.

SPD og føderale regering.

Borgmesteren var endnu en gang fast besluttet. Loven blev vedtaget mod CDU's stemmer med absolut flertal af SPD og stemmerne af FDP og officielt proklameret den 9. maj 1958.

Folkeafstemningen skulle finde sted den 8. juni.

Forbundsregeringen anmodede straks forbundsforfatningsdomstolen om at erklære denne og en lignende lov i Bremen for forfatningsstridig og forbyde folkeafstemningerne i de to bystater ved hjælp af foreløbige påbud. De blev udstedt den 27. maj. Den 8. og 9. juli behandlede den øverste domstol hovedsagen, og den 30. juli 1958 blev dommen afsagt: Forbundsregeringen vandt over hele linjen, og dens anmodninger blev imødekommet fuldt ud. Brauer var i New York på det tidspunkt.

På Barbizon Plaza Hotel modtog han den dårlige nyhed pr. telegraf fra den anden borgmester Edgar Engelhard (FDP): "Forfatningskonflikt i Karlsruhe desværre tabt." For den 71-årige regeringschef var dette ikke kun et tungt politisk og juridisk nederlag - det havde også et bittert personligt aspekt: Formanden for det andet BVG-senat, hvor forbundsregeringens ansøgninger blev forhandlet og til sidst afgjort positivt, var socialdemokraten Rudolf Katz (1895-1961), Max Brauers ven og nærmeste kammerat i emigrationsårene. Borgmesteren

Borgmesteren bar hovedbyrden af denne konflikt og dens udfald, som overskyggede hans sidste år på posten.